

Lokale arbeidsmarkten in België op de kaart gezet

Een wandeling doorheen de provincies

Tratsaert, K., Booghmans, M. & Stevens, E. (2003). *De lokale arbeidsmarkten op de kaart gezet. Jaarreeks 2002. De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 3*. Leuven.

De jongste jaarreekspublicatie focust op de arbeidsmarkt in de Belgische gemeenten. Werkgelegenheid, werkzaamheid en werkloosheid worden er voorgesteld aan de hand van een veertigtal kaarten, die in de publicatie uitvoerig worden toegelicht. Het betreft een weergave van de situatie op 30 juni 2001, telkens gevolgd door een bespreking van de evolutie in de periode 1997-2001. Er wordt evenwel niet voorbijgegaan aan de belangrijkste economische gebeurtenissen na 30 juni 2001 en de gevolgen ervan voor de lokale arbeidsmarkten. De kaarten en bijhorende bespreking zijn uitermate geschikt om een gemeente of streek te situeren ten aanzien van de omliggende gemeenten, de regio, provincie, het gewest of de rest van het land en na te gaan of de arbeidsmarkt er zich op een gelijkaardige manier ontwikkelde tussen 1997 en 2001.¹

Ingaan op de gemeentelijke verschillen zou ons, in het korte bestek van dit artikel, te ver leiden, maar we nemen u graag mee voor een wandeling door de Belgische provincies, waarbij de meest opvallende resultaten worden aangestipt.

De periode 1997-2001 kenmerkt zich door een zeer gunstige economische conjunctuur, wat zich vertaalt in een stijgend aantal jobs en bijgevolg ook een toenemend aantal werkenden en een beduidende daling van de werkloosheid. Toch incasseert de Belgische economie in deze periode ook enkele rake klappen. Zo bereikt de dollenkoelziekte eind 1996 een hoogtepunt. In 1997 gaat Renault-Vil-

voorde overkop en wordt het faillissement van Forges de Clabecq uitgesproken. In 1999 gooit de dioxinecrisis 'roet in het eten' en in 2000 kermt de textielindustrie onder meerdere grote faillissementen zoals Louis De Poortere en Van der Eecken. Dankzij de gunstige economische wind wordt het jobverlies ten gevolge van deze sluitingen vrij goed opgevangen. In 2001 kent de economie een groeivertraging die wordt versterkt door de aanslagen van 11 september en het ophefmakende faillissement van Sabena. Ook andere grote bedrijven zoals Barras, Lernout & Hauspie Speech Products en City Bird sluiten in deze periode de deuren.

Antwerpen: geen werk voor eigen volk

We gaan van start met een jobrijke provincie, namelijk Antwerpen. Deze provincie kent een *zeer hoge concentratie aan jobs*, wat vooral te danken is aan het grote aanbod in het arrondissement Antwerpen en meer specifiek ook in de stad Antwerpen. De werkgelegenheid in de twee overige arrondissementen – Turnhout en Mechelen – overstijgt het Vlaamse gemiddelde niet.

Veel jobs die echter, net zoals in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, grotendeels ten goede komen aan pendelaars van buiten de provincie. Ondanks de sterke jobconcentratie kent deze provincie *geen hoge werkzaamheidsgraad* en ze kampt dan ook met een relatief *hoge werkloosheid* in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde. Weerom wegen het arrondissement en de stad Antwerpen zwaar op dit resultaat.

In het beeld van de Antwerpse werkgelegenheid is de industrie prominent aanwezig. Een van de meest opvallende industrietakken in de drie Antwerpse arrondissementen is de chemie. De haven, die mede verantwoordelijk is voor heel wat van de industriële bedrijvigheid in de regio, maakt van de regio ook een sterk tertiair werkgelegenheidscentrum, onder meer door het vervoer en de vervoersondersteunende activiteiten die ze genereert. Toch kan de tertiaire werkgelegenheid er niet tippen aan de Vlaams-Brabantse prestaties, waar de luchthaven de commerciële dienstensector voedt.

De werkgelegenheid evolueerde in de provincie Antwerpen minder goed dan in de rest van Vlaanderen, te wijten aan de zwakkere prestaties van het arrondissement Antwerpen, waar onder meer 5% van de jobs in de industrie verdwijnen en de groei in de commerciële dienstensector teleurstelt.

Oost-Vlaanderen: geen werk in eigen streek...

De situatie in Oost-Vlaanderen lijkt wel het spiegelbeeld van de Antwerpse. Oost-Vlaanderen heeft een *relatief zwakke werkgelegenheidsgraad*, waardoor veel werkenden noodzakelijkerwijs naar de naburige provincies pendelen om er de kost te verdienen. Oost-Vlaanderen kent echter wel een *hoge werkzaamheidsgraad* en een *gemiddelde werkloosheidsgraad*. De cijfers van het centrale arrondissement Gent oefenen ook hier een negatieve invloed uit op het aandeel werkenden en werklozen. De arbeidsmarktindicatoren evolueren in dit arrondissement minder goed dan gemiddeld tussen 1997 en 2001.

Het beeld van de Oost-Vlaamse werkgelegenheid is versnipperd: er zijn geen activiteitensectoren die de provincie echt typeren. Die versnipperdheid geldt trouwens voor de hele provincie die kampt

met een gebrek aan identiteit. Een deel van Oost-Vlaanderen is op West-Vlaanderen gericht met de aanloop van de textielroute in Oudenaarde; het Waasland ligt in het verlengde van de Antwerpse haven en het noorden van de provincie is op Brussel gericht.

De commerciële dienstensector in Oost-Vlaanderen hinkt achterop en ook de jobgroei haalt er het Vlaamse en ook het Belgische niveau niet. De nieuwe technologieën geven geen extra impuls aan de tertiaire sector. Nochtans zou Oost-Vlaanderen hier, gezien haar sterke onderwijssector, best kunnen scoren.

West-Vlaanderen boert goed

West-Vlaanderen boert goed. De *werkgelegenheidsgraad* is er, samen met Antwerpen, *de hoogste in België*. Na Vlaams-Brabant kent West-Vlaanderen ook de *meeste werkenden* en de *minste werklozen* in verhouding tot haar bevolking op arbeidsleeftijd. Een zwakkere schakel in West-Vlaanderen is de kuststreek die sterk afhankelijk is van het toerisme. Het arrondissement Tielt daarentegen staat aan de absolute top van België voor wat betreft de arbeidsmarktsituatie en -deelname.

De reeds zeer gunstige arbeidsmarktsituatie in West-Vlaanderen brengt met zich mee dat deze provincie, net zoals de andere koplopers, zich tussen 1997 en 2001 minder kan verbeteren in termen van extra werkenden, minder werklozen en jobcreatie. Dit laatste geldt echter niet voor de activiteiten in de industrie en de bouw, waar wel meer jobs dan gemiddeld worden gecreëerd.

De industrie domineert de West-Vlaamse werkgelegenheid. De textielsector blijft, ondanks de opeenvolgende sluitingen, de meest typerende bedrijfstak en een erg belangrijke werkgever voor de regio. Een aantal bedrijven slaagt er goed in zich te heroriënteren naar nieuwe niches in de textiel en als dusdanig goed stand te houden. Daarnaast is de metaalsector, met bedrijven zoals Picanol en Beckaert, verantwoordelijk voor veel jobs. Desalniettemin blijft de werkgelegenheid in de grote (buitenlandse) bedrijven beperkt, wat de provincie behoedt voor grote sociale drama's ten gevolge van sluitingen en herstructureringen. De land- en akkerbouw, een sector die krimpt, is ook erg typerend voor West-Vlaanderen, met als geografisch

zwaartepunt de streek rond Roeselare. Een zwakte in de West-Vlaamse werkgelegenheid is dat net zoals in Oost-Vlaanderen de dienstensectoren die toch de belangrijkste groeisectoren zijn, onderontwikkeld bleven.

West-Vlamingen zijn ondernemers en de provincie herbergt, na Waals-Brabant, de sterkste concentratie aan zelfstandigen. Dit heeft onder meer te maken met de vele horeca-activiteiten aan de kust. Ook in de industrie en de land- en akkerbouw (waar traditioneel veel zelfstandige arbeid wordt verricht) vinden we ze meer dan gemiddeld.

Limburg: buitenlandse afhankelijkheid – binnenlandse kwetsbaarheid

---

Limburg bengelt aan de staart van het Vlaamse klasement met een *lage werkzaamheid* en een *hoge werkloosheid*. In de economisch gunstige periode tussen 1997 en 2001 boeken zij evenwel op dit vlak veel vooruitgang.

Voor wat betreft werkgelegenheid laat Limburg, als *zwakste Vlaamse provincie*, nog wel de Waalse provincies het nakijken. De banengroei stelt naar Vlaamse normen wat teleur, met uitzondering van de industrie, waar de jobmassa met vijf procent toeneemt. Limburg is erg afhankelijk van die industriële tewerkstelling (en bouw), wat zich, in tegenstelling tot de West-Vlaamse situatie, grotendeels afspeelt in een beperkt aantal multinationals, met beslissingscentra in het buitenland. Dat maakt Limburg kwetsbaar en drama's zoals Philips Hasselt en Ford Genk zijn moeilijk te vermijden. De sterke exportgerichtheid van Limburg maakt de werkgelegenheid daarenboven erg conjunctuurgevoelig.

De dienstensectoren zijn in Limburg onderontwikkeld en een inhaalbeweging blijft, ondanks de economisch gunstige wind, achterwege. In de regio Tongeren is de fruitteelt belangrijk, doch de sector kampt reeds jaren met jobverlies.

De zelfstandige activiteit is in Limburg, na Henegouwen, het laagst voor gans België. Toch is dit het resultaat van een lichte groei sinds 1997, daar waar de zelfstandige activiteit elders in het land, toch eerder afkalft, een fenomeen dat eigen is aan periodes van hoogconjunctuur.

Vlaams-Brabant: hoogvlieger/gaat de vlieger nog op?

Vlaams-Brabant noteert het *grootste aandeel werkenden* en het *kleinste aandeel werkzoekenden* van gans België. Op het vlak van werkgelegenheid moet Vlaams-Brabant echter de duimen leggen voor Antwerpen en West-Vlaanderen. Het grote aandeel werkenden is mede te danken aan de nabijheid van tewerkstellingsreus Brussel. Toch heeft Vlaams-Brabant zelf ook een *mooi aanbod van voornamelijk tertiaire arbeidsplaatsen*, een segment van de arbeidsmarkt dat in Vlaams-Brabant tussen 1997 en 2001 explodeerde. Het aantal jobs in de commerciële dienstensector nam er toe met een kwart. Ook de totale werkgelegenheid in deze provincie stijgt sterk; enkel de jobcreatie in Waals-Brabant was nog groter. Dat overwicht van commerciële diensten heeft veel te maken met de luchthaven in Zaventem en alle indirecte jobs die eraan gekoppeld zijn. In Leuven zorgen de universiteit en aanverwante activiteiten voor een belangrijk quartair overwicht. Tot slot vormt het landelijke gebied ten oosten van Leuven het verlengde van het Limburgse platteland met een concentratie aan land- en tuinbouwactiviteiten.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: geografisch zwaartepunt van de dienstensectoren

---

Het Brussels hoofdstedelijk Gewest biedt 8% méér jobs aan dan nodig om in de werkbehoefte te voorzien van al haar inwoners op arbeidsleeftijd. Toch zijn er in het Brusselse *zeer weinig werkenden* in verhouding tot die inwoners. Het *grote joboverschot* voorziet in de broodwinning van duizenden pendelaars. De negentien Brusselse gemeenten kennen samen *net niet de hoogste concentratie aan werklozen*; de provincie Henegouwen sluit het rijtje af. Deze erg zwakke cijfers zijn toch het resultaat van een sterke groei van de werkenden en een betere evolutie van de werkloosheid dan in de Waalse provincies.

De, in dit gewest overigens weinig ontwikkelde, sector van de industrie heeft als boegbeeld Volkswagen Vorst die de jobmassa in de automobielsector tussen 1997 en 2001 sterk deed aangroeiën. Het Brussels gewest is echter in de eerste plaats het Mekka van de dienstensectoren. Commerciële dien-

sten zoals allerhande financiële diensten, informatica, post en telecommunicatie, distributie, ... zijn zeer dominant aanwezig. Ook de concentratie aan publieke diensten is in en rond de hoofdstad begrijpelijkerwijs nergens zo hoog. Toch evolueerden de dienstensectoren minder gunstig dan elders in het land. Dit kan te maken hebben met de uit-de-pan-swingende prijzen voor stokeerruimten, loods en dergelijke meer, wat voor heel wat tertiaire activiteiten een doorslaggevende rol speelt.

Waals-Brabant, bedrijvenpark in de schaduw van Brussel

De hoge prijzen voor stokeerruimten, loods en zovoort kunnen voor een deel het succesverhaal van Waals-Brabant verklaren. De *werkgelegenheidsgraad* is in deze provincie *het hoogst van Wallonië*. Dit is mede te danken aan de zeer sterke jobgroei met 14% tussen 1997 en 2001, de sterkste voor gans België. Opvallend is de evolutie van de industrie, die na zwaar jobverlies met onder andere de sluiting van Forges de Clabecq, aan een comeback lijkt te zijn begonnen. Dit hangt samen met het succes van de bedrijvenparken die in deze provincie in de schaduw van Brussel als paddestoelen uit de grond rijzen en industrie aantrekken waarvoor elders (in het centrum van het land) nog weinig plaats is. Moet eraan toegevoegd dat de regio zo stilaan verzadigd raakt. Ook de commerciële diensten vinden in Waals-Brabant een goede thuis haven en kennen er een sterkere groei dan elders in Wallonië. De publieke diensten zijn in deze regio minder van tel.

Waals-Brabant is, meer nog dan West-Vlaanderen ook een provincie waar zelfstandigen zich thuis voelen, voornamelijk in de quartaire sector.

Dat alles maakt dat Waals-Brabant *zeer veel werkenden* en *erg weinig werklozen* telt onder haar bevolking. In Wallonië zet enkel Luxemburg een nog sterker resultaat neer.

Luxemburg vist in jobvijver Groothertogdom

Luxemburg is het meest beboste en dunbevolktste gebied in België. Luxemburg scheert dan ook *geen*

hoge toppen op het vlak van werkgelegenheid. Enkel de sector van bosontginning en -exploitatie scoort hier, hoe kan het anders, opvallend sterker dan gemiddeld, zowel voor wat betreft loontrekkende als zelfstandige activiteiten. Jammer genoeg heeft dit niet geleid tot secundaire bedrijvigheden zoals een sterk uitgebouwde houtverwerkende industrie. Weinig werk, maar toch heeft Luxemburg de *laagste werkloosheids- en hoogste werkzaamheidsgraad* van gans Wallonië. Hiervoor staat de provincie in het krijt bij het Groothertogdom Luxemburg, de broodheer van zo'n 20 000 Belgische Luxemburgers. De vraag naar grensarbeid nam, gezien de krapte op de arbeidsmarkt, tussen 1997 en 2001 sterk toe.

Henegouwen, het zwakste broertje

Henegouwen toont voor alle bestudeerde arbeidsmarktindicatoren de zwakste prestaties van het ganse land. De *werkloosheid is er zeer hoog*, ook al zet de provincie in 2001, met de gunstige economische wind in de zeilen, al een veel beter resultaat neer dan in 1997. De zwakke arbeidsmarktprestaties van de Henegouwse bevolking heeft veel te maken met het *tekort aan jobs* in de regio; er is niet eens één baan per twee inwoners op arbeidsleeftijd. De provincie is de afbouw van de textielindustrie en de sluiting van de mijnen nog niet te boven gekomen. Daarnaast is ook de zelfstandige werkgelegenheid in Henegouwen de laagste van gans België.

Toch is het niet in de ganse provincie kommer en kwel. De noordelijke arrondissementen die bij Vlaanderen aansluiten, doen het naar Waalse normen wel relatief goed. De regio's die de cijfers naar beneden trekken zijn de arrondissementen Bergen en Charleroi: meer dan een vijfde van de beroepsbevolking is er werkloos en minder dan de helft van de inwoners op arbeidsleeftijd heeft er een job. Deze arrondissementen maken deel uit van de zogenaamde Waalse as die in Henegouwen vertrekt en loopt van oost naar west, van Doornik naar Bergen over Charleroi naar Namen om te stranden in Luik en Verviers. De lijn weerspiegelt de woon- en werkkernen die indertijd ontstonden langs Samber en Maas en langs de spoorwegen en waarlangs de (oude) industrieën zich vestigden. Het gros van de Waalse activiteiten situeert zich nu nog op en ook

boven deze lijn. Eens eronder vertonen de werkgelegenheidskaarten nog weinig kleur. De verstedelijkte gemeenten op deze as kenmerken zich door een verhoogde concentratie aan activiteiten, maar eveneens door een zwak profiel qua werkloosheid en werkzaamheid. Bij de cartografische voorstelling van arbeidsmarktindicatoren zien we deze as dan ook vaak verschijnen op de kaarten.

Namen, Waalse middenmoot en ambtenarenbastion

De provincies Namen en Luik hebben een nogal gemiddeld profiel. *Werkzaamheid en werkloosheid schommelen rond het Waalse gemiddelde*. In beide gevallen blijft de gunstige evolutie van het aantal werkenden en werklozen onder de globale Waalse prestaties. Voor Namen komt daar ook nog een *zeer gemiddeld jobaanbod* bij. Sinds het verdwijnen van de steenkoolmijnen is de industrie er nog weinig van tel en ook de commerciële diensten zijn er ondermaats aanwezig. Namen is erg afhankelijk van de publieke dienstensector. Namen dankt aan haar centrale ligging de titel van gewesthoofdstad en alle functies die dat met zich meebrengt. Sinds het Waalse parlement zich in Namen vestigde, volgden er ook 3 500 Waalse ambtenaren. De universiteit en enkele legerdivisies leveren eveneens een bijdrage aan de jobmassa in de publieke dienstensector. Uit dit verhaal kunt u reeds opmaken dat het beeld van de werkgelegenheid in de provincie sterk bepaald wordt door het arrondissement Namen.

Luik: diversiteit op de arbeidsmarkt

Luik heeft in tegenstelling tot Namen, naast een *middelmatige werkzaamheids- en werkloosheids-*

graad wel een *groot jobaanbod*, de werkgelegenheidsgraad is vergelijkbaar met die van Waals-Brabant. Geen enkele activiteitensector kan naar voor geschoven worden als zeer typerend voor de provincie. De werkgelegenheid kent hier dus een spreiding over de sectoren zoals gemiddeld in België.

De provincie is er een van contrasten. Een buitenbeentje vormen de Oostkantons met zeer lage werkloosheids- en zeer hoge werkzaamheidsgraden, te danken aan de uitgaande grensarbeid. Dagelijks vertrekken er vanuit de Oostkantons 4 400 loontrekkenden naar Duitsland en 2 300 naar het Groothertogdom Luxemburg. Hierdoor steekt het resultaat van het arrondissement Verviers toch boven het Waalse gemiddelde uit. Het andere extreem vinden we in de provinciehoofdstad en omliggende gemeenten, waar de werkzaamheid en werkloosheid zeer ongunstig zijn. Hiermee vervolledigen zij de Waalse as.

*Katrien Tratsaert
Steunpunt WAV*

Noot

1. De uitgebreide cijferbijlage van de publicatie vindt u terug op de website 'www.steunpuntwav.be', onder de rubriek 'Cijfers en Duiding'.